

Boryana Savova, Georgi Ditchiev, Rosen Petkov (eds.), *DIGITIZATION, DIGITAL RESTORATION AND PRESENTATION OF OLD PHOTOGRAPHS: MANUAL*, Sofia, National High School of Polygraphy and Photography, 2023, 144 p.

Recenzat de IOANA-TEREZIA POP
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj
ioana.pop@bjc.ro

Proiectul *Laboratorul de restaurare digitală – Digitizarea, restaurarea digitală și prezentarea fotografiilor vechi*, finanțat de Uniunea Europeană prin programul Erasmus+ (KA220-VET – *Cooperation partnerships in vocational education and training*), a facilitat accesul la surse vizuale și a contribuit la identificarea de metode de păstrare și conservare pe termen lung a documentelor vizuale (fotografii și negative pe plăci de sticlă) digitizate. Inițiativa a fost posibilă datorită cooperării dintre șase instituții din patru țări diferite. Astfel, echipa a fost formată din *National High School of Polygraphy and Photography*, din Sofia, Bulgaria (coordonatorii de proiect), în parteneriat cu alte două instituții bulgare *Center for Vocational Training of University of Library Science and Information Technologies* și *Student Computer Art Society*, iar ca parteneri externi au fost *Bartin University* din Turcia, *Riga State Technical School*, Letonia și *Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov*. Proiectul s-a desfășurat pe o perioadă de 2 ani (2022-2024), timp în care echipa și-a propus să vină în sprijinul instituțiilor de cultură care dețin colecții de documente vizuale, cu soluții privind conservarea, digitizarea, restaurarea digitală și depozitarea acestui tip de document, datorită valorii istorice, artistice și de formare a memoriei culturale în societate. Grupurile țintă cărora li se adresează proiectul sunt: lucrători din domeniul culturii, pasionați de fotografie, istorie, storytelling digital, educatori, bibliotecari, muzeografi sau artiști. Mai multe informații referitoare la proiect se regăsesc pe pagina web <https://digireslab.eu/ro/acasa/> și în video-ul de prezentare a proiectului: <https://www.youtube.com/watch?v=jG6oFXlDxW8>. Realizarea manualului de față este unul dintre obiectivele proiectului, fiind conceput pentru a servi ca un instrument didactic. Volumul conține șase capitole (sau segmente), iar fiecare dintre acestea a fost realizat de membri ai uneia dintre instituțiile partenere ale proiectului.

Primul capitol reprezintă o introducere în domeniul fotografiei, contextul istoric fiind esențial pentru a cunoaște tehnicile fotografice utilizate de-a lungul timpului. Astfel, sunt schițate mai multe episoade definitorii pentru invenția și dezvoltarea artei fotografice, de la prima imprimare a unui peisaj din natură a lui Joseph Nicéphore Niépce (de la începutul

secolului al XIX-lea) și până la fotografiile digitale din zilele noastre. Sunt descrise, apoi, o serie de detalii tehnice referitoare la imagini, cum ar fi: tipurile de fotografii (portrete, peisaje, fotografii cu expunere lungă sau cu funcția macro pentru detalii, imagini cu animale de companie, cu evenimente sau fotoreportaje, dar și fotografii realizate cu scopul de a servi nevoile social media), tipul de suport pe care sunt fixate imaginile (metal, hârtie, sticlă și altele), dar și tehnicile utilizate de-a lungul timpului pentru fixarea imaginilor pe aceste materiale (procedeul cu albumina, autocrom, calotip, imprimare cu carbon, chemigram, procedeul colodiului umed, gelatină argentică). Aceste informații merită incluse în fișele de evidență ale instituțiilor referitoare la tipurile de media în relație cu perioade istorice, trenduri, pentru ca utilizatorii să poată folosi informațiile în studiile lor sau pentru ca în procesele de digitizare imaginile să fie procesate la calitatea cea mai apropiată de original. În final, accentul se mută pe importanța digitizării în bibliotecile publice, deoarece aceste instituții de cultură au responsabilitatea de a conserva și transmite societății patrimoniul cultural. Sunt prezentate exemple de bune practici în digitizarea de manuscrise și documente rare, care s-a realizat la Biblioteca Süleymaniye, la Biblioteca Națională din Turcia, la Biblioteca Metropolitană Atatürk, la Biblioteca Centrală a Universității din Istanbul și la instituția turcă Salt Research.

Capitolul al doilea, *Depozitare, mentenanță, conservarea fotografiilor*, are ca scop ilustrarea unor metode ecologice pentru conservarea și restaurarea de imagini. Sunt menționate în primă fază documentele de referință pentru conservarea documentelor, pentru o acțiune în consens cu directivele internaționale. Acestea sunt *Codul de Etică și Liniile Directoare de Practică ale Institutului American pentru Conservarea Artistică și Istorică* și parametrii *Testului de Activitate Fotografică ISO 18916*. Urmează descrierea unei serii de elemente de care se ține cont în procesul de restaurare și conservare a fotografiilor, dar și a unor măsuri care ajută la conservarea pe termen lung a colecțiilor fotografice (temperatura, umiditatea, lumina, limitarea poluării, condiții de depozitare) sau tipuri de degradare care pot surveni pe un negativ sau pozitiv fotografic în funcție de material și procesul fotografic utilizat în crearea imaginii. Subcapitolul *Digitizarea – principii de bază în digitizarea fotografiilor de arhivă* reprezintă un model de bune practici în direcția formulării unor principii de urmat în procesul de selectare a documentelor. În acest punct, merită menționați indicatorii după care se stabilesc fotografiile și cărțile poștale care au prioritate la digitizare (potrivit modelului de la Biblioteca populară regională „P. R. Slaveikov” Veliko Târnovo): stare fizică, importanță, digitizare anterioară, interes public, condiții de depozitare.

Al treilea capitol, *Procesul de digitalizare, tipuri de hardware și software pentru digitalizare și drepturi de autor*, se axează pe indicarea de soluții hardware și software în

vederea digitizării fotografiilor și negativelor. În prima secțiune, se trec în revistă pașii întreprinși în digitizarea unei fotografii: evaluarea stării documentului, scanarea imaginii cu aparatură specializată, salvarea formatului digitizat în extensia TIFF pentru o mai bună calitate a imaginii, crearea metadatelor pentru a regăsi mai ușor documentul scanat, verificarea stării de conservare a imaginii după scanare, sugestii de menținere a curățeniei în operațiuni prin utilizarea de mănuși și ștergerea sticlei din scanner, depozitarea într-un mediu optim, restaurarea digitală a imaginii dacă este necesară, iar, la final, folosirea celor mai potrivite mijloace pentru diseminarea documentelor digitizate. Următorul pas descris în capitol sunt aparaturile hardware pentru scanare; în acest segment, sunt oferite informații detaliate referitoare la tipurile de scannere potrivite pentru documente de arhivă și negative foto, aparate foto sau chiar smartphone-uri. În final, sunt oferite câteva sugestii pentru crearea unui spațiu care să corespundă unui flux de lucru eficient, pentru digitizarea de documente, realizat cu costuri restrânse, dar și sfaturi utile în privința drepturilor de autor (pentru spațiul european).

În capitolul al patrulea, *Gestionarea datelor digitale, a metadatelor și a cataloagelor*, sunt prezentate informații de bază în privința gestionării bazelor de date digitale formate în urma digitizării de documente. Accentul în acest segment este plasat pe formatele digitale ale documentelor digitizate (pentru texte, fotografii, fișiere audio sau video); dispozitive (online și offline) pentru stocarea documentelor; mentenanța și măsurile de securitate pentru datele digitizate; valorificarea datelor prin intermediul cataloagelor, a bazelor de date și a sistemelor de informație; explicarea noțiunii de metadata.

În capitolul al cincilea, *Restaurarea digitală a fotografiilor*, cititorii vor descoperi informații de bază referitoare la digitizare, tipuri de aparaturi pentru scanarea documentelor, dar și formate de fișiere pentru stocarea imaginilor digitizate. Un al doilea aspect important aprofundat privește descrierea unor software-uri utilizate pentru restaurarea digitală a fotografiilor (Adobe și GIMP), dar și sfaturi (și instrumente) pentru a restaura imaginile în funcție de diferitele deteriorări care pot apărea. În final, se prezintă noile tendințe în materie de restaurare digitală prin AI, auto-corecție, care simplifică mult rezolvarea unor defecte întâlnite în fotografii, de exemplu: reconstituirea unor părți lipsă, pete, zgârieturi, balansarea rezoluției, a contrastului sau a luminozității.

Ultimul capitol conține sugestii pentru organizarea de expoziții cu documente digitalizate, prezentate într-un mod atractiv. Software-urile specializate în organizarea colecțiilor de fotografii digitale: aplicații (Adobe Lightroom, Digikam, Darktable, Piwigo), dar și câteva platforme open-source web (Omeka, ArtSteps, Exhibition Hub, CollectionSpace) sunt alte aspecte importante ilustrate. Se prezintă, de asemenea, și tipurile de expoziții care se

pretează a fi organizate pentru expoziții digitalizate: on-site, online și hibride. Acestea pot îmbrăca mai multe forme, în funcție de materialele și spațiile de prezentare avute la dispoziție: expoziții cu slide show, reviste digitale, expoziții pe canale de socializare, galerii online, expoziții multimedia interactive, realitate virtuală (VR), expoziții 3D virtuale. **Urmează descrierea unor tehnici moderne de prezentare a imaginilor digitalizate cu tehnologie 3D, ca projection mapping, radarului pentru domeniul luminii vizibile LIDAR, realitate virtuală VR, realitate augmentată AR, motion tracking, fotogrametrie.** Provocarea de a organiza o expoziție digitalizată reușită îmbină arta, tehnologia și creativitatea cu o bună înțelegere a temei. Sunt oferite, la final, și câteva exemple de bune practici din Muzeele Vaticane, Muzeul Național al Țărilor de Jos sau Muzeul „Casa Mureșenilor” din Brașov.

Precum am putut vedea, prin parcurgerea celor șase capitole ale manualului *Digitization, Digital Restoration and Presentation of Old Photographs*, se pot obține sau consolida informații de bază privind gestionarea, conservarea, restaurarea, digitizarea, depozitarea și organizarea de expoziții cu documente vizuale digitizate. Fotografiile, ca documente primare păstrătoare ale memoriei unor comunități, ale unor fapte istorice sau ale unor evenimente din viața de fiecare zi, reprezintă unul dintre tipurile de documente cu care lucrează personalul din muzee, biblioteci, arhive sau diferite instituții de cultură. Una dintre misiunile bibliotecilor publice este aceea de a colecta fotografii referitoare la comunitatea și zona geografică în care se află, să le digitizeze, să le valorifice prin diferite proiecte sau studii și să le pună la dispoziția utilizatorilor pentru consultare sau pentru a fi vizionate în expoziții în format fizic sau on-line. Ținând cont de toate aceste aspecte, manualul recenzat este un instrument util în pregătirea de bază a oricărui lucrător în domeniul culturii.